

Nr 253.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående hyresersättning åt rektor vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm; given Stockholms slott den 11 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
Enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

B. J:son Bergqvist.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 11 mars 1921.*

Närvarande:

Statsministern von Sydow, ministern för utrikes ärendena greve
WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM,
BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Departementschefen, statsrådet Bergqvist anförde härefter:
Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 215 häft. (Nr 253.) 1

Ang. hyres-
ersättning åt
rektor vid
statens prov-
skola, nya
elementar-
skolan i
Stockholm.

Enligt § 216 mom. 1 av gällande läroverksstadga skall i varje kommun, där allmänt läroverk är eller framdeles varder inrättat, såvida icke annorlunda i särskilt fall är föreskrivet, på kommunens bekostnad lämplig, till utrymmet tillräcklig samt helst utom läroverkshuset belägen bostad för rektor anskaffas och underhållas eller ock, där hinder möter för sådan anordning, av kommunens medel utgå skälig hyresersättning åt rektor.

Denna allmänna bestämmelse har emellertid ej avseende på statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, som alltså i nu berörda hänseende liksom i vissa andra intager en särställning.

I de flesta fall utgår hyresersättning åt vederbörande rektorer. Så är förhållandet med rektorerna vid de allmänna läroverken i Stockholm. Vad nya elementarskolan beträffar, har dess nyssnämnda särställning medfört, att särskilda åtgärder måst i berörda hänseende vidtagas beträffande rektorn vid skolan.

Sedan gammalt har till nämnda rektor av statsmedel utgått hyresbidrag, vilket av 1859—1860 årens riksdag höjdes till 500 riksdaler årligen och av 1877 års riksdag till 1,000 kronor årligen. Beloppet utgår av reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

Emellertid har rektor vid nya elementarskolan sedan åtskilliga år åtnjutit hyreshjälp av Stockholms stad. Stadsfullmäktige anslogo medel härtill första gången för år 1885, då hyreshjälpen bestämdes till 500 kronor. Härmed torde hava avsetts att utfylla den från staten då med 1,000 kronor för år utgående hyresersättningen till belopp, motsvarande övriga rektorers kommunala hyresersättning, då utgörande 1,500 kronor för år. I den mån sagda hyresersättningar sedermera undergått förhöjning, har jämväl hyreshjälpen till rektor vid nya elementarskolan ökats, så att den för närvarande utgör 1,000 kronor för år, eller samma belopp, som statsverket lämnar som hyresersättning.

Under år 1918 gjordes av samtliga rektorer vid de allmänna läroverken i Stockholm med undantag av nya elementarskolans rektor gemensam framställning hos stadsfullmäktige därstädes om höjning för år 1919 av den till dem utgående hyresersättningen till 4,000 kronor åt rektor vid högre allmänt läroverk och till 3,900 kronor åt rektor vid realskola. Samtidigt hemställde rektorn vid nya elementarskolan K. Bohlin, under hänvisning till de övriga rektorernas framställning hos stadsfullmäktige, att hyresersättning åt

rektor vid sistnämnda läroanstalt måtte för år 1919 utgå med 3,000 kronor. Stadsfullmäktige beslöto emellertid, att sistberörda framställning icke skulle för det dåvarande föranleda någon stadsfullmäktiges åtgärd.

Den av förstnämnda rektorer gjorda framställningen blev delvis bifallen. Emellertid har stadsfullmäktiges beslut överklagats hos överståthållarämbetet, som ej gjort ändring däri, varefter jämväl ämbetets utslag överklagats hos Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:ts utslag i målet har ännu ej fallit.

En av rektor Bohlin hos överståthållarämbetet gjord framställning om ämbetets ingripande i frågan förklarades den 9 september 1919 av ämbetet ej föranleda någon vidare åtgärd. Över nämnda beslut anförde Bohlin sedermera besvär hos Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte med upphävande av överståthållarämbetets resolution den 9 september 1919 förpliktiga Stockholms stad att till honom från den 1 januari 1919 utbetala hyresersättning till så stort belopp, att densamma i sin helhet uppginge till samma belopp som för övriga rektorer vid Stockholms högre allmänna läroverk, eller ock att, därest Kungl. Maj:t icke lagligen prövade detta möjligt, Kungl. Maj:t ville till närmast kommande riksdag avlåta proposition om beviljande av hyresersättning åt rektor vid nya elementarskolan till så stort belopp, att denna från och med den 1 januari 1919 utginge med samma belopp som för övriga rektorer vid Stockholms högre allmänna läroverk.

I fråga om Bohlins första yrkande förklarade Kungl. Maj:t genom utslag, givet i regeringsrätten den 24 november 1920, att Kungl. Maj:t ej funne skäl att göra ändring i överståthållarämbetets resolution den 19 september 1920.

Sedermera har Bohlin till Kungl. Maj:t ingivit en den 24 januari 1921 dagtecknad skrift i ämnet. Bohlin har däri, bland annat, framhållit, att det honom såsom rektor vid nya elementarskolan tillkommande hyresbidraget numera vore alldeles otillräckligt och därjämte från och med år 1918 varit väsentligt mindre än den till rektorerna vid de övriga högre allmänna läroverken i Stockholm utgående kommunala hyresersättningen, varför han skäligen borde av staten för vart och ett av åren 1918, 1919 och 1920 erhålla ett retroaktivt utgående belopp å respektive 400, 1,000 och 1,400 kronor. Vidare borde från och med år 1921 statsverket helt övertaga den till rektor vid sagda läroanstalt utgående hyresersättningen.

Rektor hemställde därför, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta proposition om beviljande åt rektor vid nya elementarskolan av hyresersättning, dels retroaktivt utgående med för år 1918 400 kronor, för år 1919 1,000 kronor och för år 1920 med 2,000 kronor mindre än det belopp, som regeringsrätten för detta år kan komma att i besvärsväg fastställa för övriga Stockholms rektorer, varav 1,400 kronor, till dess utslag i målet faller, dels för år 1921 och följande år med samma belopp, som för övriga rektorer vid Stockholms högre allmänna läroverk lagligen prövats skäligt.

Över Bohlins framställningar har skolöverstyrelsen den 3 februari 1921 avgivit infortrat utlåtande, däri överstyrelsen anført, bland annat, följande:

Då Stockholms stad av gammalt ej haft skyldighet att tillhandahålla bostad eller hyresersättning till rektorn vid nya elementarskolan och då staden sedermera icke åtagit sig sådan skyldighet eller i laga ordning blivit ålagd dylik, har överstyrelsen redan i samband med frågan om förändring av nya elementarskolans ställning uttalat den uppfattningen, att det måste anses tillkomma staten att bestrida denna skyldighet. Som ytterligare stöd härför torde regeringsrättens förut omförmälda utslag av den 24 november 1920 kunna anföras. Under sådana förhållanden finner överstyrelsen därför föreliggande framställning vara värd beaktande, enär den till berörda skolas rektor nu utgående hyresersättningen ej kan anses vara skälig.

Beträffande hyresersättningens belopp har rektor Bohlin hemställt, att han må bli jämfäst med rektorerna vid de övriga högre allmänna läroverken i Stockholm. Enligt vad överstyrelsen inhämtat, hava dessa rektorer under vartdera av åren 1917 och 1918 haft 2,400 kronor, under år 1919 3,000 kronor och under år 1920 3,400 kronor i hyresersättning. Sistnämnda belopp är av stadsfullmäktige i Stockholm bestämt även för år 1921. Stadsfullmäktiges beslut i fråga om hyresersättningen för åren 1920 och 1921 är dock överklagat av vederbörande rektorer, vilka anse, att hyresersättningen för rektor vid högre allmänt läroverk i Stockholm bör utgå med 4,800 kronor.

Rektor vid högre lärarinneseminariet i Stockholm, vilken i fråga om ordinarie avlöningsförmåner är likställd med rektor vid högre allmänt läroverk, har genom beslut av 1918 års riksdag från och med år 1919 tillerkänts en årlig hyresersättning av 2,400 kronor, efter det sagda ersättning förut utgått med 1,700 kronor. På därom av rektor vid nämnda seminarium gjord framställning, vilken av överstyrelsen blivit tillstyrkt, har Kungl. Maj:t i proposition till 1921 års riksdag hemställt om riksdagens medgivande till att rektors vid högre lärarinneseminariet hyresersättning må från och med år 1921 tills vidare, och till dess Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, utgå med 3,000 kronor för år.

Då överstyrelsen emellertid icke kan finna annat, än att den av stadsfullmäktige i Stockholm för rektorerna vid de högre allmänna läroverken bestämda hyresersättningen å 3,400 kronor ingalunda kan synas för hög med hänsyn till nu gällande hyrespris, anser sig överstyrelsen böra förorda, att nya elementar-

skolans rektor tillerkännes samma belopp. Att den för rektor vid högre lärarinne-seminariet ifrågasatta hyresersättningen ej föreslagits till högre belopp än 3,000 kronor, torde närmast bero på att seminariets rektor ej satt ifråga högre belopp.

Enär rektorn vid nya elementarskolan uppbär hyresbidrag av Stockholms stad med 1,000 kronor och då det torde vara att förvänta, att detta hyresbidrag åtminstone tills vidare kommer att utgå, torde således en hyresersättning om 2,400 kronor av statsmedel vara erforderlig, och synes denna böra utgå från och med år 1921.

Vad slutligen beträffar Bohlins anhållan om retroaktiv ersättning för åren 1918, 1919 och 1920, synes Bohlin hava anfört goda skäl för denna anhållan. Om sådan ersättning kan beviljas, torde den böra beräknas till 400 kronor för år 1918, 1,000 kronor för år 1919 och 1,400 kronor för år 1920.

Överstyrelsen hemställde alltså, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att dels medgiva, att den till rektor vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm utgående hyresersättning må, från och med år 1921 tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, höjas med 1,400 kronor till 2,400 kronor, dels ock för beredande av retroaktiv höjning av sagda hyresersättning för åren 1918, 1919 och 1920 anvisa på tilläggsstat för år 1921 ett belopp av 2,800 kronor.

Slutligen har även statskontoret den 14 februari 1921 yttrat sig i frågan och därvid anfört:

I likhet med skolöverstyrelsen finner statskontoret skäligt, att förhöjning beredes i den rektor vid nya elementarskolan i Stockholm av statsmedel beviljade hyresersättning, vilken alltsedan år 1878 utgått med oförändrat belopp av 1,000 kronor; och har statskontoret intet att erinra mot det av styrelsen föreslagna hyresersättningsbeloppet av statsmedel eller 2,400 kronor, varigenom nya elementarskolans rektor skulle, inberäknat det belopp av 1,000 kronor, som från Stockholms stad utgår såsom hyresbidrag åt honom, bliva i förevarande avseende likställd med rektorerna vid övriga högre allmänna läroverk i huvudstaden.

I anledning av vad i ärendet förekommit har statskontoret jämväl ansett sig kunna tillstyrka ifrågasatt tillägg till den hyresersättning, som utgått för åren från och med år 1918. För gäldande av detta tillägg torde dock ej behöva äskas särskilt anslag å riksstaten, utan lärers detsamma kunna med riksdagens medgivande utgå av reservationerna å det till de allmänna läroverken anvisade reservationsanslaget.

Statskontoret får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva dels att såsom hyresersättning till rektor vid nya elementarskolan i Stockholm må utgå av statsmedel 2,400 kronor årligen och att för detta ändamål reservationsanslaget till de allmänna läroverken må höjas med 1,400 kronor, dels ock att från reservationerna å nyssnämnda anslag må till bemälda rektor såsom ytterligare hyresersättning utbetalas 400 kronor för år 1918 och 1,000 kronor för år 1919 samt därefter 1,400 kronor för år räknat, intill dess ovan föreslagna förhöjning av berörda reservationsanslag vidtagits.

Departement-
schefen.

Den särställning, som statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm intager bland de allmänna läroverken i Stockholm, har, såsom framgår av min nu lämnade redogörelse, försatt nämnda skolas rektor i en ofördelaktig ställning så till vida, att den till honom utgående hyreshjälpen under senare år understigit den hyresersättning, som Stockholms stad lämnar rektorerna vid de övriga högre allmänna läroverken därstädes. Anledningen härtill är den, att Stockholms stad aldrig velat åtaga sig samma förpliktelser i nyssberörda hänseende gent emot nya elementarskolans rektor, som staden eljest har att uppfylla. Detta förhållande har medfört, att staten sedan lång tid tillbaka lämnat sagde rektor hyresbidrag, vilket dock ej ens tillsammans med den av kommunen lämnade hyreshjälpen under senare år motsvarat den eljest utgående kommunala hyresersättningen till Stockholmsläroverkens rektorer.

Den mindre gynnade ställning, som rektor vid nya elementarskolan i berörda hänseende intager, är enligt min mening ej berättigad. Något giltigt skäl kan givetvis ej anföras för att ifrågavarande rektor skall åtnjuta mindre avlöningsförmåner än hans kolleger i samma stad, och den omständigheten, att Stockholms stad ej velat åtaga sig full förpliktelse mot honom — stadens beslut om beviljande åt rektor av hyreshjälp är uppenbarligen av annan natur — bör givetvis ej lända denne statens befattningshavare till men.

Enligt min mening bör därför staten träda emellan och tillförsäkra nya elementarskolans rektor lika stor hyresersättning som den, vilken övriga, med honom likställda befattningshavare i Stockholm åtnjuta. För närvarande erfordras ett belopp av 1,400 kronor för år för att likställa rektor vid nya elementarskolan med övriga här ifrågakommande rektorer. Det kan ju, då staten redan lämnar berörde rektor 1,000 kronor årligen såsom hyresersättning, ligga nära till hands att föreslå, att även nämnda belopp, 1,400 kronor, måtte av statsverket tillskjutas. För min del anser jag det emellertid lämpligare, att även i fortsättningen direkt av statsmedel utgår endast hälften av det belopp, som utgår till hyresersättning. Jag anser nämligen, att staten genom att omedelbart övertaga hela ansvaret för den nu erforderliga ökningen av hyresersättningen liksom frikallar Stockholms stad vad nya elementarskolan angår från den skyldighet staden har beträffande övriga allmänna läroverk i Stockholm. Då jag ej finner det lämpligt att i någon mån bidraga till en dylik upp-

fattning, har jag tänkt mig, att återstoden av den ökning av hyresersättningen, som nu behöves, må kunna med riksdagens medgivande utgå från skolans byggnadskassa, vilken enligt § 10 i reglementet för statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm den 2 december 1905 skall lämna tillgång till bestridande av a) årlig avbetalning å det lån, som lämnats av Stockholms stad för till- och ombyggnad av det utav skolan disponerade, statsverket tillhöriga läroverkshus, b) tomtöresersättning till lantbruksakademien, så länge sådan skall utgöras av skolan, samt c) kostnad för brandförsäkring och behövlige reparationer ävensom andra fastigheten åliggande utgifter. Avgifterna till byggnadskassan utgå för närvarande med 27 kronor 50 öre för år. Om nu enligt mitt förslag ett belopp årligen utginge från nämnda kassa till rektor såsom bidrag till hyresersättning, skulle detta väl förorsaka någon höjning av terminsavgiften, en höjning, som dock torde begränsas till omkring en krona för termin och betalande lärjunge. En dylik åtgärd komme alltså att på Stockholms stad indirekt lägga hälften av ökningen av hyresersättningen.

I fråga om byggnadskassans belastande med utgift av nu ifrågasatt art ber jag få erinra, att hyresersättningen till rektor vid högre allmänna läroverket i Lund sedan många år utgår ur läroverkets byggnadsfond.

För närvarande skulle som sagt 1,400 kronor behövas för att likställa hyresersättningarna åt här ifrågavarande rektorer, vadan 700 kronor nu borde begäras av staten och 700 kronor få utgå från byggnadskassan. Då man emellertid kan vänta, att övriga Stockholmsrektorers hyresersättning särskilt under nuvarande förhållanden kan måhända snart nog undergå förändringar, synes det mig lämpligast att nu begära riksdagens medgivande för Kungl. Maj:t att bestämma beloppet av den höjning, som är behöfelig för att jämställa nya elementarskolans rektor med övriga rektorer vid högre allmänna läroverk i Stockholm.

Det belopp, som direkt av statsmedel skulle utgå till hyresersättning åt rektor, bör såsom statskontoret föreslagit lämpligen gäldas från reservationsanslaget till de allmänna läroverken. Någon ökning av nämnda anslag synes emellertid, med hänsyn till förefintliga stora reservationer, för närvarande icke vara påkallad av nu ifrågavarande anledning.

Rektor Bohlin har, som nämnts, begärt att erhålla vissa belopp såsom ersättning för att han under åren 1918, 1919 och 1920 åtnjutit lägre sammanlagd hyresersättning än hans kolleger vid de högre allmänna läroverken i Stockholm.

De omständigheter, som föreligga i detta ärende och för vilka jag i det föregående redogjort, äro enligt min mening sådana, att Bohlins nu ifrågavarande framställning bör bifallas. I enlighet härmed torde riksdagens medgivande böra utverkas därtill, att till Bohlin må från reservationsanslaget till de allmänna läroverken — vilket anslag utan svårighet lämnar tillgång därtill — utgå 400 kronor för år 1918, 1,000 kronor för år 1919 och 1,400 kronor för år 1920, eller tillhopa 2,800 kronor.

Under åberopande av vad jag nu anfört tillstyrker jag alltså förslag till riksdagen att

ej mindre bemyndiga Kungl. Maj:t att bestämma, med vilket belopp den till rektor vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm av statsmedel utgående hyresersättningen må från och med år 1921 höjas, med iakttagande därvid dels att nämnda belopp jämte nu utgående hyresersättning och hyreshjälp må uppgå till högst samma belopp som de till rektorerna vid övriga högre allmänna läroverk i Stockholm av kommunen beviljade hyresersättningar, dels ock att av det sålunda bestämda höjningsbeloppet hälften skall utgå från reservationsanslaget till de allmänna läroverken och hälften från nya elementarskolans byggnadskassa;

än även medgiva, att från reservationsanslaget till de allmänna läroverken må till rektorn vid nya elementarskolan K. Bohlin utgå såsom fyllnad i honom beviljad hyresersättning för åren 1918, 1919 och 1920 ett belopp av sammanlagt 2,800 kronor.

Till denna av statsrådet övriga ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Harald Frisk.
